

ЗАМАНА

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ **ВРЕМЯ** ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪМР-ни Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтурган Ю. А. Коковну культурада бла театрлада ишленгенли профессионал байрамчы бла байламлы АЛГЪЫШЛАУ СЪЗЮ

Багъалы жолдаш!
Культурада, Театрлада ишленгенли да байрамчылер бла кызыу алгъышлайм!
Къабарты-Малкъары сыйы къыралдан тышында битеу дунияда да белгилли музикантла, художникле, литераторла, артистле, къреси. Республиканы фахмулу келечилери хушерлери Россей, тыш къыралды даражалы сахналада, эршилуле кърэютюн келесиле. Фольклор фестивалдыла, музикантланы араларында эршилуле, сахна оюнда да кенг белгилли болгандыла.

Бирден юйренирге себеплик этип, аланы искусстволарны мындан ары да байкъандылары барырга элтен жолду. Музейлини бла библиотекаланы ишчилери, театрлада бла концерт заллада къуллук этгенле, культура юйлесде урунганла, чыгармачылык, самодетельный коллективледе кюрешгенле - барыгъыз да къарууугъузу, сынауугъузу, билимизини да республиканы тин байлыгы ёсе барырына, жаш тёлону юйретирге себеплик этгенли турасыз. Быыл, Культураны жылында, сизин, багъалы жолдашла, улуу жумушла сакъылдыла.

Къабарты-Малкъар Республиканы Курортла эм туризм жаны бла къырал комитетини председателини турюздэн

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишликде Шагин Сергей Ивановични Къабарты-Малкъар Республиканы Курортла эм туризм жаны бла къырал комитетини председателине салырга.

2. Бу Указ къабыл этилген кюнден башлап кючоне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтурган

Нальчик шахар, 2014 жыл 24-юч март, № 76-УГ

Ю. КОКОВ

САУГЪАЛАУ Юрий КОКОВ: Къабарты-Малкъарда властыла республикада спортну айнытыуа уялу эс бурургъа муратлыдыла

«Къабарты-Малкъарда властыла республикада спортну айнытыуа уялу эс бурургъа муратлыдыла. Сезде угъай, кертти ишде», - дегенди тонене КЪМР-ни Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтурган Юрий Кокос «Единств» спорт клубу залында къол кюч бла урушхан аскерчилеге удостоверенила бере туруп. Дуняны чемпионлары, КЪМР-де МВД-ни СОБР-ну офицерлери халкъла аралы классы спортну мастерлери деген ата тийишли болгъандыла Азамат Мурзаков бла Нурмамад Бесланов. Аламан тренерлерине уа Россияны сыйлы тренерлери деген ат берилгенди.

Хыры 2-чи бетиди.

КЪМР-ни ПАРЛАМЕНТИНДЕ Законланы бир къаууму тюзетилгенди

КЪМР-ни Парламентини президиуму спикери Чеченланы Ануарны башчылыгында бардырылган кезуеу жыйын «Къабарты-Малкъар Республиканы тыш къыралда ата журтлударыгъа бла байламлы къырал политикасыны юсюнден» КЪМР-ни Законну тюзетиле кийриуню юсюнден» законопроектни озюнден башланганды. Аны ангындан КЪМР-ни прокурору эсгертиле этгени бла байламлы жарашдырырга тышгенди эмда ала барысы да эсге алыннгандыла.

Хыры 2-чи бетиди.

КРЕДИТЛЕ Керексиз чырмаусуз

Жашу журтну кредитге сатты алырга сюйгенлеге Сбербанк «Партнер-Онлайн» деген проектни бардырып башлагъанды. Аны хайры бла энди адамла бу жумушларын иги да жегилли тамамларга болукдула, деп билдиргендиле финанс уюрдженини Къабарты-Малкъарда бёлюнюню пресс-службасындан.

Системаны бир игилиги – кредитни жарашдырырга изленген документлени алып келген адам заявканы банкны партнёрларына (риэлтор агентстволар, къурулуш организациялар) осырлеринде берирге болукду. Эрни программаны хайры бла заявканы бергенден башлап юйге меллик шагъалыкъ этген документни алгъанга деризаман иги да къысартылды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

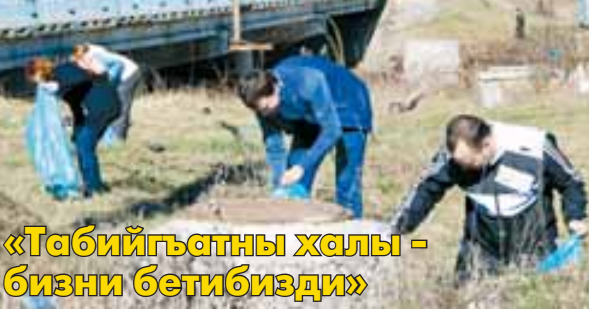
Айырмалы устазлагъа - бийик багъа

Быйыл бек иги 23 устас федеральный эм республикалы бюджетден ала саугъа алыкъдыла. КЪМР-ни билим берун эм ялму министри Нина Емузова Правительствою жыйлынууда айтханыча, РФ-ни Президентини

калы бюджетден саугъаланырыкъдыла, аладан онсуна эллишер минг, бешине уа 100-чер минг сом берилликди. Бу жумушлагъа ача бюджетде барды.

Бизни корр.

«Табийгъатны халы - бизни бетибизди»

Быйла ат бла озгъан ийикюн Дюпинекеде Хасания элге кирген жерге кеп адам жыйылгъанды. Ала Нарт-Уя черкени жагъаларын кир-кипчилене тазалар ючюн келген эдиле бери. Бу ишни башламчылыгы «Къауындагъа болуш» деген республикалы сайып-жаш тёлө жамуат организация болгъанды. Аны тамакъсы Алим Сиджов табыт гъабыгъызга жарыгъандаланы изуге юч-тёрт ай мындан алгъа окуяна чакъырган эди.

Тийресинден баш Хасаниягъа деризаман кир-кипчилик жыйгандыла. Ала черкени кесинден да кеп хылы-мылы затланы чыгъаргандыла.

КЪУАНЧ Программа байды, сейирги

28-чи мартда республикабызны битеу жерлеринде да Малкъар халкыны жангырууну кюнон къууанчлы халда белгиликдиле. Бу байрамга тынгылы хазырлангъан эм аны къууулуу бардырып ючюн, энчи комитет къууулыгъанды, къууанчы ишлени планы да къабыл кёрюлгенди.

Анга кере сау айны ичинде торлю-торлю айны, тематика интирге бардырылкъдыла. Миллет музейде «Тауланы адет-тёрлерин» деген кёрмоч алгъаракълада окуяна ачылганды. Республиканы битеу библиотекаларында уа «Аларкия: заман эм къаууула» «Малкъар халкыны къыралыгъы къайтарылган кюн», «Туугъан жерден иги бир зат да жокъу», «От жагъалагъа бай тауларга термилгенди хар таулар да» деген эм башка китап-сурат кёрмочле, битеу орта билим берген уюрдженилагъа уа «Биз къыранды шукъулкъу бла кючлюбюз» деген литература-музыкалы игилерле бардыла.

Тюркден, Москвадан да къонакъла келликдиле

Элбрус районда Малкъар халкыны жангырууну кюнон аталган къууанчы ишле Тирывауу шахарны паркында 10-сентягда башлангъандыла. Мында район эм шахар администрациялы башчылары, политика партияданы эм жмауат биригуулене келечилери, байрамга чакъырылган делегация депортиянын кезуеунде ачыл чектенгени эсгеруу халда орнатылган мермер ташха голле салынкандыла. 11-сентягда уа «Тотур» стадионда «Жашна, мени Малкъарым!» деген байрам башлангъанды. Анга Север Кавказны кеп белгилли эстрада артистлери, ол санда Газаланы Алим, Ольга Сокурова эм Ренат Каримов да, къатышырыкъдыла. Стадионда малкъар халкыны арбазырандан кёрмоч къууулыкъдыла.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус районну жар-жерли администрацияны пресс-секретары.

Бюгюн Күлтурараа ишленгени киноло

Күлтурара ишленгени киноно алында ГКЗ-да кыуанчлы жыйылу болгонды. Ары театрда, музейде, библиотекада да куулук этендени, районда бу жанына кызын салгына чакырылгандыла.

Бу жол жыйылууну, ал жылда кан болмай, башха торло бардыргандыла. Мекамны биринчи этажны фойесеине жазылган кыянгалы салып, кысакканы аламы төгергине олтургура чакыргандыла. Алайда сөөлген етндеде республикада култура кыалый торло айный башлаганын, аны бюгонню кинон да көрүзгөн суратлагы эс бурмай амал жок эди.

Кыуанчлы ингири КзМР-ни култура министри Мухадин Кумахов аңханды. Ол жыйылынангады. Ол ашы ишми Мухадин Лияшовеи улуу ырызлыкы бла этеригин белгилегенди. Алай бла КзМР-ни Сейлы грамоталарын алгылапаны санымда Жауануулары Рашит, Хурталаны Аминат, Жангаразаны Фатимат, Цешиланы Алий, Жашуулары Башир, Журтуубайланы Нина, Мадина Деванжева, Любовь Ковальчук, Марианна Кумькова, Анзор Каров, Тамара Сафарова, Аслан Урозов, Зульфия Бекшоева эм башкала болгандыла.

Бисас кыагытыла уа Мусукуланы Фатимат, Елена Хейфриц

Жарыкълыкны жакълылары

гянганы профессионал байрамлары бла алгышылал, ала халкыны алында сыйлы борчу толтурганлары чертенди.

Сора, төредече, көплени кыиыныларын белгилеп, сауыгла, сыйлы грамотала беруи баш-

алгандыла. Министр аңха сауыгалагы тыйшлы болганыны атыран да билдиргенди. Алапы санымда эдиле Рахайланы Фариат, Черкесланы Светлана, Байзулланы Алия, Вадим Мисосов. Районда култураны айны-

рына сансыз болмагган куулукчулар бардыла. Алапы санындагы Терк районун административияны башчысы Максим Панаво. Мухадин Кумахов аны ючюн аңха жорек ырызлыктын билдирип, Сейлы грамота бер-

генди. Ол да жыйылганлы тухтан ишлеринде аңдан да бийик жетишилде жетиге, деп алгышлаганды. Дагыла да алгышлуу сөзгөрин Миллет библиотекуны директору Анатолий Емззов, Кзүйлианы Кыайсын атлы Малкыр кырал драма театры баш режиссөрү Атырзаланы Магомет, Али Шогенчуков атлы Кзабарты кырал драма театры актрисасы Куна Жасамухова, М. Горький атлы Орус драма театры актрисасы Марина Бурмако айткандыла.

Байрам концерт жырсы болмайды. Ары келгендени кеселери фамулары бла Музыккалы театрыны жырчылары кыуандыргандыла. Жаболаны Замират бла Рустам Абанокво жырны кеслери энци, бирге айтты да коллегаларындан улуу ырызлыкты тапкандыла. Эльмира Макоевагы да коллегалары сыйоп тынгылгандыла.

САРАККУЛЛЫ Асият. СУРАТЛАДА: (башында) Мухадин Кумахов Цешиланы Алияны сауыгалады. (түбөндө) Р. Абанокво бла Э. Макоева жырлайды.

Суратланы А. ЕЛКАНОВ алганды.

Кзыл кыбузну устасы

Иттийланы жашны бу жаны бла бийик билими да барды. Ол КзМР-ни Култура министрстертосуна тийгени бла Кзаскандары Искусствола бла култура институтуна «Оркестровые дирижирование» факультетин жетишмилли таусканды. «Халк инструменталеден кыуалган оркестри башчысы» деген усталыккы алганды, дипломуна көрө, соккыган энци инструменти уа гитарды.

Кзыл кыбузуга сейри биринчи кере Алияны акылыбалкы кезиунде «Берегите женщин!» атлы телефильмге кырагандан сора кыозгалаганды. Белгилисина, анда жылраны автору, алапы кырагучуга эшиттирген да аты айтобуду артист Юрий Антоновду. Алагы тынгылап, маганаларына тошонгонден сора жашыны акылына жашау кертиликни бийла да чаккыларга бла көрөме, деген оом сингенди.

Мен Антонону чыгармаларына асыры бюсөргөндөн, тынгылаганыла турганына. Кыолуна гитарасы бир тамаша, жомаккы затча көрөне эди ол заманда. Жырлары кесим да айтырга көрөшөмө.

1984 жылда уа ол Нальчикке гастрольга келгени эштенге, ийнанган ашкун этмегенде. Сора концертте, билетле мажарып, битеу ююрюю да тибегенде. Артисти сахна программасы болшганындан сора, мадар элп, Юрий Михайлович бла тубешип, андан авторга да алгыма. Ол келгендеги мени бу усталыккы сайларга да, дейди Алия.

Кзыл кыбуз дунияда адамла бек сөйгөн музыка инструменталеден бириди.

Аны согырга изелгенле, макамларына тынгыларга этингенде озыган өмөрледе, бусагата да көпдөле. Бу аламат инструментте сабийлигинден бери улуу келло болмаганын Иттийланы Солтанны жашын Алияны да санарга боллуксуду.

манга эм алгы өн тюз ниетли адам болурга көркөсө. Искусствозга көпкөткү бол берилсөөгө а, ол жашуга ачык кэдден кырагарга сөбөйлк этеригид деп, көллөндиргенел тургандыла». - дейди Иттий улу, ол заманларын эсгерсе.

Краснодарда бийик билим алам болурга көркөсө. Искусствозга көпкөткү бол берилсөөгө аны анылап, Алий окууга битеу келю, жюргөи бла бериледи. Ол кезиунде законнагы көрө, жыл саны жеткен жаш адамланы, бийик билим ала турганына да кырамай, аскерге чакыргандыла. Алай бла Иттий улу, экинчи курска бармайла, Москваны военный округунда аскер борчун толтургарга барды. Мында да аны чыгармачылыккыга фамхусу болганыны эспейдила. Аты айтылган Таманский дивизионы аскер оркестрини музыкантылары санына кыошылды. Анда Алий духовый инструментте согырга да юйрөнөди.

1980жылда битеу Совет Союзун халккы Улуу Октябрь Социалст революцияны 71-жылгытына аталганы 7-чи ноябрде бардырылыкты парадка хазырланганды. Таманский дивизионы оркестри да ол сапда. Иттийланы жаш айтууга көрө, ала парад мында кечек-чон, сууук-жылды демей, ала бир жарым заманы ичинде эрттенде ингирге дери

репетицияла бардыргандыла. Ол кезиун бек аламат эди. Жашлыккыдан аскер оркестри патриот сезимлерибиз жюргөибизни билгенденми - биз арыймай-талмай жүрөшөбиз. Биогенлюкте кеси кесиме сейир окууна этеме, кыалай кочлю эдик ол бирликте биз. Техниканы ызындан минг адамдан кыралган сводный аскер оркестрге халк кызыу, тауушлук кыарла бла тубегенди», - деп өткөмлөндөи ол.

Парадга жашны атасы, анасы да келедила. Алапы жулектерин ол заманда бийлеген сезимлени темасы уа энчици. Бошлагандан сора бир кыууми музыкантны, ол санда Алияны да, СССР-ни Кзыруула министрстертосунын атындан аскер генерал К. Кочетов Махтаулык кызгыт бла сауыгалаганды. Бу документи аны иеси бюгон-бюгөчө да энчи көрүп саккалды.

Аңдан сора жашны Москваы консерваториясына аскер факультетинде кыалырын илегендила, алай ол өз журтуна жуугуурак Краснодарга окууна кыайтырга кюслөди. Анда абдандырак кыорында Асанланы Кулина, Эчтеланы Музафар, Бегилланы Музафар да окугандыла. Ала бла эм бирси кырачайыла, малкырчыла бла «Землечество» проектке да кыатышкандыла. Алий кырачайлы, орусла жашла бла бирге вокал - инструментли ансамблге да кыураганды.

Кзылабэкланы Нажабат.

Сурат авторууну.

Байрам

Китапны даражасы бюгон да бийикдеди

Озыган байрым күн Кырал концерт залда Сабий эм жаш тейо кыталпы кыуанчкы очмлуу болгонды. Бу байрам кыралыбызны тарыхкында кыиын уруш 1943 жылда жазуучу Лев Кассильни башламчылыгы бла куураганды. Андан бери аны Совет Союзда, бусагатагы Россейде да белгилейди. Төредече, кыуанчлы проект бизни республикада да, школчуланы жаз башы солуну кондерини алында бошанып, ыйкыны ичинде бардыралды.

Ол күн ГКЗ-ны фойесинде шахарны библиотекарны «Да заравусте книга!» деген китап көрмону жарашдыргандыла. Аны кыалында көп сабий жыйылганы кууандырган болум эди. Жашкылкы бла кызыкылкы, алайга бош келип кыалмай, чыгармачылыгы сейрлери бла кырагачылары аңгылашыны туура кыла бергенди.

Кырал араланы ишчилери да ра министри Мухадин Кумахов чыккыганды. Ол жыйылганына байрам бла алгышылал, сауыгалачу башлаганды. Аңга көрө, «Жылы бек иги окууму» номинацияда Маргелланы Жамия, Мамайланы Гульнара, Талифа Альботова, Ариана Бабугоева, Татьяна Табаченко эм башкала болгандыла. И-эставотсия имман, и слово бурдажит души...» деген эришмуге кыатышкыла Отарланы

чи жерге уа Прохлада району В. Маковский аты библиотеказы тийшилди көрөлгөди. КзМР-ни Китапталы сыйегенли правленияни биригиуно башчысы Наталья Шинкарева да сабийлени байрам бла алгышылал, ала куураган адабитт зришуледе хорлаганыла, алагы тири кыатышканыла да сауыгалаганды. «Миниаторная книга» зришуде алгышаны ишлери а Москваны Халккы аралы конкурза жибергендери да билдиргенди ол.

Байрамда, бирок оло ол кызыккыла бла жашкылкыга жораланса, жыр, оюн да көп болды. Жаш адамла миллет тилдеде назмула окугандыла. Тамерлан Калмыков тебусе хунери бла, Бээлоланы Лейла жырга фахмулугу бла сейргенденди жыйылганынан. Бирси аламат номерле да алгандыла кырауучулары келерин. Концерт программа бошалангандан сора балала, кетеге ашыкмай, жомакканы жигиттери бла суратта тошоп, бир бирлерине кыталпылары оюсонден халар айтырга изелгенди. Ол а төгеркени Интернет билеген дунинда кыуандырган болуму.

ЖАҢГОРАЗЛАНЫ Нажабат. Суратланы А. ЕЛКАНОВ алганды.

алагы кыталпыны тарыхларыны, жазуучулары чыгармачылыкларыны оюсонден тынгыла халарлагандыла. Быйлагда жомаккыладан жигиттери суратлары да кырагачылары аңгылашыны туура кыла бергенди.

Жагысафар, Гергоскыпаны Асануур, Жарадушланы Лооваз, Узалкыны Алина, Аслан Апов эм башха фаму сабийлени сыйлы грамотала бла сауыгалагандыла. Республиканы библиотекарлары араларында бардырылган «Спорт - посол мира!» деген конкурза ючюнөкө жерни Эльбрус районун шахар библиотекасыны ючюнөкө номери филиалы алганды, экинчи Зюльск муниципальный районун Малкинскыны култура арасы болганды, бирин-

сийдиргендери жыйылганынан. Бирси аламат номерле да алгандыла кырауучулары келерин. Концерт программа бошалангандан сора балала, кетеге ашыкмай, жомакканы жигиттери бла суратта тошоп, бир бирлерине кыталпылары оюсонден халар айтырга изелгенди. Ол а төгеркени Интернет билеген дунинда кыуандырган болуму.

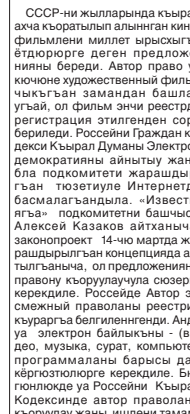
Концепция

Кзырал Дума битегу совет кинофильмени миллет ырыскыга өтмюжюрге дейгу

СССР-ни жылрында кырал аңха кыоратылып алынган кинофильмени миллет ырыскыга өтмюжюрге дейгу киредектелди. Автор праву уа ючюнөкө художественный фильм чыккыган замандан башлап угай, ол фильм энци реустреде регистрация этилгенден сора бариледи. Россейни Граждандар кодекс Кырал Думаны Электрон демократияны айныту жаны бла подкомитети жарашдырган тюзетиуле Интернетде басмалагандыла. «Известияга» подкомитетин башчысы Алексей Казакво айтканыча, законпроект 14-ию мартта жарашдырылган концепцияга айтылганыча, ол предложенианы правону кыорууучула сюзөргө керекдиле. Россейде Автор эм смежнэй праволаны реустрин куурагыра белгиленгенди. Анда ула электрон байлыккыны (видео, музыка, сурат, компьютер программаланы барысы да), айырамыла реустреде фидалырындан концепцияга айтылганыча, ол предложенианы правону кыорууучула сюзөргө керекдиле. Россейде Автор эм смежнэй праволаны реустрин куурагыра белгиленгенди. Анда ула электрон байлыккыны (видео, музыка, сурат, компьютер программаланы барысы да), айырамыла реустреде фидалырындан концепцияга айтылганыча, ол предложенианы правону кыорууучула сюзөргө керекдиле. Россейде Автор эм смежнэй праволаны реустрин куурагыра белгиленгенди. Анда ула электрон байлыккыны (видео, музыка, сурат, компьютер программаланы барысы да), айырамыла реустреде фидалырындан концепцияга айтылганыча, ол предложенианы правону кыорууучула сюзөргө керекдиле.

Россей автор эм смежнэй права жаны бла реустрины кырууно оюсонден оюмуга Минкомсвязь алгы кымаку сөөлген эди, алай арда уа, правительствода источник айтканыча, ол соруну оюсонден оңуну автор правола жаны бла федеральный служба кыуралыр кезиунге кыоруга деген окуу чыккыган эди (ол иш жазылып болсола, бир торло дашула да чыгарыккы тойлоду. Автордандан бирери чыгарманы автордунд аркиниклисы басмаласа, андан ары хайрыланмачла да белгилик болур. Сөз оюн, кинофильмени эм мультипликацияны чыгармаланы тизмелери кыууурылгыкыда.

«Концепцияда айтылганыча, Минкомсвязь аккредитация эткен организация аркиникис чыгармаланы Интернетде хайрылангыра боллукчула. Казакво айтканыча, реустреде россияи эм тыш кыуурылы авторла да регистрация этилге эркиндиле. Алай иш ошолос, тыш кыуурылы авторла кеслерины автор аркиниклигине бузуктукту

«Адамла сөдлөгө жорюйдоле, деп, даулаштыла»,- дейди Казакво. - Чыгармала реустреде фидалырындан концепцияга айтылганыча, ол предложенианы правону кыорууучула сюзөргө керекдиле. Россейде Автор эм смежнэй праволаны реустрин куурагыра белгиленгенди. Анда ула электрон байлыккыны (видео, музыка, сурат, компьютер программаланы барысы да), айырамыла реустреде фидалырындан концепцияга айтылганыча, ол предложенианы правону кыорууучула сюзөргө керекдиле.

Автор праволаны берилген системалары бек сейрилди. Алай быйла затны да аңгыларга керекди - энди чыгарыккы законну ишле механизми да бек магнанылды»,- дегенди ол ахорында. Интернетте байлыкканы, Россейли кырал академияны ректору Иван Блажнев толу ийнанганыча, СССР-ни кезиунде алгынан кинофильмени миллет халккыга өтмюжюрге керекди. СССР-де алынган кинофильмени көп кыалмай 100 процент кырал аңха кыоратылып жарашдыргандыла. Алай ол кинола, быйла кыраганды, алапы чыгарганы организацианы ырыскысына саналганды. Совет Союзун кезиунде ол иш бир кишини да сагыш этдирмей эди. Бусагата уа ол фильмени аныктаны кыоратылган торлоо туралыла, энчи икеге фаида бериледе.

«Известия» газет.

